

Znamenný rospev – 1. hlas

V PROSTOPENÍ

Katalóg popevkov

Materiál pre spracovanie popevkov 1. hlasu z **prostopenia** (PP):

Irmosy: Vskr – Nedelea (*kánon vzkriesenia*)
Px – paschálny kánon (irmosy aj tropáre)

Stichiry: sIt – všeobecný iteratívny nápev (nepresne *samohlasen*)
pNC – samopodoben *Nebénsnych činov rádovanie*
pOD – samopodoben *Ó dívnoje čúdo*
pPM – samopodoben *Prechválňiji múčenicy*

Iné: Prok – *prokimeny, Alliluia, Boh Hospód'*

Pramene:

J1086/87, Choma, Bokšay, Bobák, Russnák, Orosz

Časť repertoáru ZR 1. hlasu sa zachovávala cestou ústnej tradície. V prípade nedeleňného kónona a pPM ide o spevy z ruténskych irmologionov, ktoré si kantori zapamätali v zjednodušenej a nie vždy celkom presnej podobe. V nápeve pOD sa naopak nápev takmer nelíši od ruténskeho pravzoru. Prokimen a pNC súce vychádzajú z ruténskej tradície, ale prinášajú aj nové osobitné prvky v ornamentácii. Kónon Paschy predstavuje pravdepodobne samostatnú vývojovú vetvu nezávislú od irmologionov.

Triedy V-II, V-II⁺, S-II

V-II⁺-G/a – Predsadenie

⇒ **Predsadenie** má v prostopení zhruba rovnaké znenie ako v ZR:

V-II⁺- a/a – Rymza/římsza

⇒ **Rymza (prehyb)** má v prostopení (Px 6, Vskr 1,7, pOD) rovnakú melódiu ako v RI, len miestami sa redukujú niektoré rozdrobenia.

RI

Bokšay, Orosz

J1086

Bobák

Ak bola v RI finála rozdrobená, v prostopení sa toto rozdrobenie vyvinulo až do zmeny finály z a na G .

RI, J1086-87

Bokšay

S-II-a/a – Rutva/Рутва

⇒ **Rutva** je v prostopení doložená iba raz (Vskr 9), a aj to v minimálnom variante redukovanom na kadenciu. Jej prístupku však možno rekonštruovať podľa rymzy.

Musical notation for Rutva. It consists of two staves. The top staff is labeled 'RI' and the bottom staff is labeled 'var.'. A yellow bar highlights a specific melodic segment. The bottom staff also has the label 'J1086, Bobák'.

V-II-c/c – Voznosec/Возносецъ

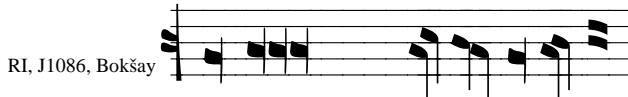
⇒ **Voznosec** sa v 1. hlase nachádza výlučne v paschálnom kánone. Vo variante prostopenia sa stal prvým popevkom irmosov a tropárov (1). U Chomu a niekedy aj u Bokšaya dostáva aj druhý deklamačný úsek na tóne *a* (2). Ako druhý alebo tretí popevok v irmose už má **katabázu** zvýšenú o terciu (3).

Musical notation for Voznosec, showing four variations (1, 2, 3, RI) across four staves. Variations 1, 2, and 3 include a green bar highlighting a specific melodic segment. Variation 1 includes a blue bar. The staves are labeled 'RI', 'Prostopenie 1', '2)', and '3)' respectively.

V-II[†], S-II-a/c – Podjem / Подъем

⇒ Základný **podjem** je v prostopení rovnaký ako v RI:

Stredný podjem (tryedy S-II) má záverečné stúpanie položené na dvoch slabikách. V prostopení sa nelíši zásadne od RI a zachovali sa aj oba nástupné vrcholy *a, c*.

J1086

RI, Bokšay

S-II-c/c – Podjezd svetlý / Подъезд светлый

⇒ **Podjezd svetlý** je v prostopení doložený iba v pPM.

J002

Prostopenie

V,S-II-c/- – Podvertka lomená

⇒ **Podvertka lomená** má v RI niekoľko variantov, ktoré našli odraz aj v prostopení. Typ a) s nejasným deklamačným tónom sa u Bokšaya priklonil k *fite so zmeicou*, inak v prostopení nedoloženou. Typ b) a c) je neodlísiteľný od *vozderžky* (melódiu uvádzame tam). Typ d) sa opäť v prostopení prikláňa k *fite so zmeicou*, avšak s vyšším deklamačným tónom.

a) Vskr 4

The image shows three musical staves. The top staff is labeled 'RI' and has a single note followed by a series of eighth-note pairs. The middle staff is labeled 'Bokšay' and has a similar pattern. The bottom staff is labeled 'J1086' and also follows this pattern. All staves are in common time with a key signature of one sharp.

d) pNC

The image shows six musical staves. The first two staves are labeled 'RI' and 'J1087, Choma'. The 'RI' staff has a yellow box highlighting a specific eighth-note pair. The 'J1087, Choma' staff has a yellow box and a blue vertical bar highlighting notes. The next four staves are labeled 'Orosz', 'Bokšay', and 'Bobák'. The 'Orosz' staff has a yellow box. The 'Bokšay' staff has a yellow box. The 'Bobák' staff has a yellow box. All staves are in common time with a key signature of one sharp.

V-II-c/B – Vozderžka

⇒ **Vozderžka** sa v prostopení rovnako ako v ZR nachádza len v paschálnom kánone a čiastočne sa prekrýva s *podvertkou lomenou*. V prostopení sa však navyše *vozderžkou* interpretuje *pauk*.

Melódia prostopenia má voči RI o terciu vyššiu **deklamáciu**, ale prekvapivo o terciu zníženú **kadenciu**. Zníženie bolo postupné, prechodné varianty nachádzame u Polotňuka v haličskej tradícii.

S,V-II-c/c – Vozderžka lomená

⇒ **Vozderžka lomená** je v prostopení doložená iba raz (pOD).

Triedy V-III, S-III

V-III-a/G – Cagoša /Цагоша

⇒ **Cagoša** sa v prostopení zachovala iba v nedeľnom kánone, ale aj tam s mnohými chybami a nedôslednostami. V presnejších variantoch sa niekedy objavuje v nástupe úvodný motív *rymzy*.

V-III-a/a – Vozmer /Возмѣрь

a) Vozmer jednoduchý

Jednoduchý *vozmer* (Vskr 4,6,7) predstavuje vlastné jadro popevku a je bez deklamácie. V prostopení sa buď nelíši od tvaru v RI, alebo sa predkadenčný vzostup spomaľuje.

b) Vozmer s a-nástupom

Vozmer s a-nástupom je najrozšírenejším variantom. V prostopení sa takmer nelíši od ruténskeho pravzoru – jedine nástupné noty *f,g* sú rozložené na dve slabiky.

The image shows four musical staves. The top two staves are labeled 'RI' and 'J1086, Bokšay'. The bottom two staves are labeled 'var.' and 'Bobák'. The first two staves have large yellow boxes highlighting specific notes: a vertical bar on the first staff and a horizontal bar on the second staff. The last two staves have small yellow boxes highlighting notes. The notation consists of black note heads on a five-line staff with vertical stems.

c) Vozmer s c-nástupom

Vozmer s c-nástupom sa v prostopení priamo nezachoval – iba ako modifikácia pôvodného vozmeru s *a*-nástupom.

The image shows two musical staves. The top staff is labeled 'J1086, Bokšay' and the bottom staff is labeled 'Bobák'. Both staves have small yellow boxes highlighting notes. The notation consists of black note heads on a five-line staff with vertical stems.

d) Vozmer s b-nástupom

Vo Vskr 1 predchádza jednoduchému vozmeru krátky zostup z *b* na *G*:

The image shows four musical staves. The top staff is labeled 'RI', the second 'J1086', the third 'Bobák', and the bottom 'Bokšay'. The first staff has a large yellow box highlighting a note. The other three staves have small yellow boxes highlighting notes. The notation consists of black note heads on a five-line staff with vertical stems.

e) Z-Vozmer

Z-Vozmer je popevok typický iba pre prostopenie a nachádza sa v paschálnom kánone, bez priamej opory v ruténskom nápeve. Vyprofiloval sa v prvom irmose spojením *zadevca s ruzou*.

Na začiatku irmosu a tropárov 9. piesne (len Choma a Bokšay) vznikol zhruba (až na jeden terciový posun) rovnaký popevok spojením predsadenia a *vozderžky*.

f) Vozmer⁺

Vozmer⁺ je spravidla predposledným popevkom v niektorých irmosoch a tropároch paschálneho kónona. Vznikol čiastočným terciovým zvýšením vzostupu ku kadencii, čím sa melódia pripodobnila *vyššiemu zadevcu*.

V-III-c/a – c-Vozmer

⇒ c-Vozmer sa od bežného *vozmeru* lísi deklamáciou vyššou o terciu (Vskr 3-5, Px 8, pPM).

a) s ľahkým nástupom

c-Vozmer s ľahkým nástupom je v prostopení dedičom vozmeru s ľažkým nástupom (typ b), čomu zodpovedá aj prístupka.

b) s t'ažkým nástupom

RI

pPM   Choma

Orosz

Bokšay, Bobák

V-III-c/a – Vozmer veľký

⇒ *Vozmer veľký* (pNC) má v prostopení deklamáciu výlučne na tóne c.

J1087, Choma

Orosz

Bokšay

Bobák

S-III- c/c – Voznosec velký/ ჩოზհօւելց

⇒ *Voznosec velký* má v prostopení (pPM) výrazne zjednodušený tvar. Charakteristický oblúk katabázy sa pravdepodobne po terciovom zvýšení nahradil rovným tónom *d*.

The image shows four musical staves. The top staff is labeled "pPM, J002" and features a series of eighth-note pairs. A vertical yellow bar highlights a specific segment of six notes. Below it, the text "hypotetický prechod" is written. The second staff is labeled "Choma" and shows a similar pattern with a yellow bar highlighting a segment. The third staff is labeled "Bokšay, Bobák, Orosz" and also shows a similar pattern with a yellow bar highlighting a segment. To the right of the third staff is a small separate musical example consisting of two notes.

V-III- -/G – Polšibok

⇒ *Polšibok* možno v prostopení vidieť azda vo Vske 9, tu sa však vyvinul z *cagoše velkej*.

The image shows two musical staves. The top staff is labeled "RI" and features a single note highlighted with a red box. The bottom staff is labeled "Bokšay" and shows a similar pattern with a vertical yellow bar highlighting a segment.

S-III-a/a – *Prihlaska trasená* / Пігнáскаcz тóжкóю

⇒ *Prihlaska trasená* sa (pOD) v prostopení v podstate nenachádza. V pOD ju ako tak zachováva len J1087, ostatné pramene už nedosahujú vrchol *d* alebo dokonca vlievajú tento popevok do pastely. Vývoj prístupky tohto popevku však vysvetľuje, ako sa vyvíjala melódia *voznosca*.

The image displays five musical staves, each with a unique melodic line. The first staff is labeled 'RI'. The second staff is labeled 'J1087' in red. The third staff is labeled 'Bokšay' in red. The fourth staff is labeled 'Orosz'. The fifth staff is labeled 'Bobák' in red. All staves are in common time and feature quarter notes and eighth notes.

S-III- -/G – *Vozhlaska t'ažká*

⇒ *Vozhlaska t'ažká* je krátky popevok (Vskr 6) melodicky podobný *podvertke lomenej*.

The image shows two musical staves. The top staff is labeled 'RI'. The bottom staff is labeled 'J1086, Bokšay' in red. Both staves are in common time and feature quarter notes and eighth notes.

Trieda V-IV a S-IV

S-IV-a/G – Cagoša veľká

⇒ *Cagoša veľká* sa v prostopení v kratšom tvaru (Vskr 9) zachoval iba ako holá kadencia. V dlhšom tvaru (Vskr 8) ju zachoval iba J1086, v ostatných prameňoch sa stráca v prístupe záverečnej pastely.

V-IV-a/a – Taganec/Таганец

⇒ *Taganec* sa v prostopení (Vskr 6,7) nahradza bežnou prihlaskou alebo jej modifikáciami.

V-IV-a/G – *Rafatka*/ Ραφάτκα

⇒ **Rafatka** si v prostopení (Vskr 3,8) zachováva melódiu rovnakú ako v RI.

A musical score excerpt from RI, J1086, Bokšay. The score consists of two staves. The top staff shows a melodic line starting with a black note head, followed by a grey note head, a black note head, a grey note head, a black note head, a grey note head, a black note head, a grey note head, and a black note head. The bottom staff starts with a black note head, followed by a grey note head, a black note head, a grey note head, a black note head, a grey note head, and a black note head. There are vertical stems extending downwards from each note head. A vertical bar line is positioned between the two staves. To the right of the staves, there are two vertical yellow bars.

V-IV-a/G – Ometka/ ОМЕТКА

⇒ **Ometka (Rožok/Rožek)** má v prostopení svoje miesto v literatívnom nápeve stichír. Modifikácia melódie je doložená po krokoch už v starších RI:

RI prevl.

J672

J833

L1816, L1904

Prostopenie Ba

S-IV- a/G – Zadevec/Задевец

⇒ Zo **Zadevec** sa v prostopení zachoval iba fragment – nástupná časť (Px 1). Chýbajúca časť je v RI rovnaká ako pri *rafatke*.

RI

Bokšay

S-IV- a,c/a – Zadevec vyšší

⇒ **Zadevec vyšší** (Vskr 5) v prostopení zodpovedá pôvodnému tvaru (J1086) alebo je rytmicky mierne modifikovaný (Bokšay).

var. VS,I229

RI

J1086

Bokšay

Triedy V-V. a S-V.

V-V- a,-/a – Prihlaska / Пригласка

Stredná prihlaska

Stredná prihlaska má v prostopení dva varianty. Irmologický tvar (Vskr 4) sa nelíši od ruténskeho, avšak tvar v pPM sa rytmicky odchyluje a v dôsledku väčšieho počtu slabík dostáva deklamáciu na tóne *d*. Táto deklamácia nie je pôvodná, ide o rozšírenie kadenčného vrchola.

Vskr 4 // RI, Prostopinie

Vskr9 // RI, J1086

pPM // Prostopenie

S-VII-Prihlaska zavodná

Prihlaska zavodná je určená osobitným nástupom, pri ktorom jadru popevku predchádza tăžký tón *d*. V prostopení (pOD) sa približne zachováva pôvodná melódia. Bobák upúšťa od zvláštneho nástupu a miesto toho rozšíriuje kadenčný vrchol do deklamácie.

RI

J1087

Orosz

Bokšay

Bobák

V- VII-Prihlaska plná

Prihlaska plná (Vskr 9) sa zachovala iba u Bobáka. V ostatných prameňoch vidno rôzne pokusy o pripodobnenie sa bežným tvarom prihlasky.

The image shows two staves of musical notation. The top staff is labeled 'RI' and the bottom staff is labeled 'Bobák'. Both staves consist of five horizontal lines. The notation uses vertical stems with small horizontal dashes at the top, representing short, sharp sounds or 'kicks'. The patterns are identical between the two versions, showing a sequence of six such notes per measure.

Trieda K

K-a,G/C – Dolinka / Долінка

⇒ Irmologická dolinka (Vskr 3) v prostopení je podobná ruténskej. Bokšayov variant sa v predkadencii a kadencii mierne odlišuje.

The image shows three staves of musical notation for the hymn 'Dolinka'. The top staff is labeled 'RI', the middle staff is labeled 'J1086', and the bottom staff is labeled 'Bokšay'. A yellow rectangular box highlights a specific melodic segment in the middle staff, starting around the eighth measure. This segment consists of a series of eighth-note pairs followed by a descending eighth-note scale. The notation uses black note heads and vertical stems.

Osobitný vývoj mala dolinka v prokimenoch. Už v ruténskej ére sa melódia prokimenov 1. hlasu bohatou ornamentovala a následne podkladala opakoványmi slovami. Keďže ide o osobitnú vetvu vývoja, ktorá sa týka výlučne prokimenov, podrobne sa jej venujeme v dokumente o prokimenoch.

K-a/G – Pastela / Пастеля

Pastela vlastná

⇒ Vlastnú *pastelu* tvorí kadencia a predkadencia, ktorým predchádza najviac dvojica slabík. Irmologický variant (Vskr) v prostopení sa nelíši podstatne od ruténskeho pravzoru.

The image shows three staves of musical notation for the hymn 'Pastela'. The top staff is labeled 'RI, J1086', the middle staff is labeled 'Bobák', and the bottom staff is labeled 'Bokšay'. The notation uses black note heads and vertical stems. There are sharp signs at the end of each staff. The melody consists of eighth-note pairs and quarter notes, with a distinct rhythmic pattern in the final measures.

Pastela s nástupom cez tón c

⇒ Štandardne má *pastela* nástupný vrchol *c* a za ním krátku deklamáciu na tóne *a*. Presný tok melódie v RI je rozložený do pomerne voľného zostupu od *c* ku *G*, pričom tón *G* na konci predkadencie sa môže rozšíriť do deklamácie. V stichirách (pNC,pOD,sIt) sa kadenčný vrchol čiastočne zvyšuje o tercii a v niektorých prípadoch sa tok kadencie spomaľuje.

The image displays five musical staves, each representing a different source. From top to bottom: RI, J1087, Bokšay, Orosz, J1086-7, Choma, Bokšay, Orosz, Bobák, and Ba. The first four staves share a common vertical cyan bar highlighting the initial melodic segment. The last two staves share a common vertical yellow bar highlighting the final melodic segment. The notation uses square note heads and vertical stems, typical of Byzantine music notation.

Grécka pastela

V paschálnom kánone v prostopení (a v lipovanskej staroobradovskej tradícii) sú irmosy a tropáre ukončené popevkom, ktorý formálne označujeme ako *grécka pastela*. Voči znamennej *pastele* je zhruba o tón vyššie a má paralelu v niektorých strednobyzantských prameňoch (**Ku**, tzv. codex Koukouzeles z r. 1302) – melódia má teda neskôršie byzantské korene.

The image displays four musical staves, each representing a different source: Ku., Lipovan., Polotňuk, and Prostopenie. A vertical green bar highlights the initial melodic segment across all staves, and a vertical yellow bar highlights the final melodic segment across all staves. The notation uses square note heads and vertical stems.

K-a/c – Pastela so steziou / Пастéла со стéзейо

⇒ Modifikácia *steziou* posúva finálu o kvartu vyššie (Vskr 1, pOD).

J1086-7

Bokšay, Orosz

Bobák

K-a/~ – Pastela-voznos

⇒ V irmosoch Vskr 4,5, Px 7,8 nachádzame *pastelu* s otvorenou finálou, ktorá na úrovni neumov pripomína stredový *voznos* zo 4. hlasu. V prostopení sa kadencia zachovala pomerne nejednotne.

Vskr 4,5:

J1086

Bokšay

Bokšay

pPM:

Choma

Bokšay

Bobák

Orosz

K-a/a – Pastela-driaby

⇒ *Pastela* s inou modifikáciou na posledných dvoch znakoch (Vskr 3, Px1,9, sIt) pripomína *D-driaby* zo 4. hlasu.

The image shows four musical staves. The first staff, labeled 'J228', has a yellow bar highlighting a specific note. The second staff, labeled 'Px // Prostopenie', has a green bar highlighting a note. The third staff, labeled 'Vskr 3// J1086', has a yellow bar highlighting a note. The fourth staff, labeled 'Bokšay', has a green bar highlighting a note. All staves show similar melodic patterns with eighth and sixteenth notes.

Osobitný vývoj mali driaby v iteratívnom stichirovom nápeve. Už v zápisoch ústnej tradície do RI vidno nepochopenie či neuvedomovanie si normatívnych charakteristík popevku, z čohgo pramenia zmeny rytmiky a deklamačné rozšírenie na nepravých miestach. Variant prostopenia je preto až prekvapivo blízky pôvodnej melódii a paschálnemu variantu popevku.

The image shows two musical staves. The top staff is labeled 'J833' and has a grey bar highlighting a note. The bottom staff is labeled 'Choma,Bobák,Orosz,Bokšay,Ba' and has a yellow bar highlighting a note. Both staves show similar melodic patterns with eighth and sixteenth notes.

K-a/D,a – Kulizma stredná / Клизма средняя

Kulizma stredná (Vskr 6,9) sa v prostopení z melodického hľadiska nelíši od svojho pravzoru. Vidíme však tendenciu využiť v kadencii viac slabík než bolo pôvodne neumov.

The image shows two sets of musical notation examples. The top set, labeled 'RI, J1086', consists of two measures of music with vertical stems and small horizontal strokes indicating pitch and rhythm. A plus sign follows the second measure. The bottom set, labeled 'Bokšay', also consists of two measures of similar music. Another plus sign follows the second measure. Both sets show a progression from a simple pattern to a more complex one involving eighth-note pairs.

K-c/G – Kimza / Кимза

⇒ Záverový popevok **kimza** je menej frekventovanou (Vskr 4,6,9) alternatívou *pastely*. V prostopení sa *kimza* často nahradza *pastelou*, avšak jej stopy ostávajú v predkadencii, ktorá je voči tej *pastelovej* o tón vyššie.

The image displays four sets of musical notation, each with a different source label: 'RI, J1086', 'Bokšay', 'Bobák', and 'Bokšay'. Each set contains two measures of music. A vertical gray bar highlights the first measure of each set. In the second measure, specific notes are highlighted with yellow boxes. The first yellow box covers the first two notes of the second measure. The second yellow box covers the last two notes of the second measure. These highlighted notes represent the 'kimza' element, which is a melodic figure often used as an alternative to 'pastela'.

K-a/a – Ulomec / О́ломец

⇒ Popevok **ulomec** (*velký*) radíme do triedy K, keďže je jedným z potomkov byzantskej #*pastely/dolinky*. Nachádzame ho výlučne v kánone Vskr, stichirách SSD a dvoch stĺpových irmosoch.¹ Jeho syntax v ZR nie je ustálená ani v neumoch, ani melodicky.

The image displays five musical staves, each with a unique notation style. The first staff is labeled 'RI'. The second staff is labeled 'J1086' and is described as having a lower entry point. The third staff is labeled 'Bokšay'. The fourth staff is also labeled 'Bokšay'. The fifth staff is unlabeled. All staves use a standard musical staff with vertical stems and horizontal beams connecting them.

Variant s nižším nástupom zachoval J1086.

A single musical staff showing the notation for J1086. It features vertical stems and horizontal beams, with a distinct entry point compared to the other staves shown in the previous image.

¹ st. 3/24, 4/38, Vskr 3,4,7,8, sSSD a,b,c.

Trieda M

M-a,c/G – Šibok / ШИБОК

⇒ Z triedy M sa v prostopení (len J1086) zachoval iba šibok (Vskr 7,8).

The image shows two staves of musical notation. The top staff is labeled "RI, J1086" and the bottom staff is labeled "J1086". Both staves consist of vertical stems with small horizontal dashes indicating pitch and rhythm.

//////////

Trieda Θ

Θ- a/c* – Fita so zmeicou/Θίτα со змейко

⇒ **Fita so zmeicou** sa v prostopení zachovala len okrajovo (Vskr 1).

The image shows four staves of musical notation. The top staff is labeled "RI", the second staff is labeled "J1086", the third staff is labeled "Bobák", and the bottom staff is labeled "Bokšay". All staves show eighth-note patterns with vertical stems and small horizontal dashes.